

Голові Разової спеціалізованої вченої ради ДФ 17.051.087
Запорізького національного університету,
д.фіз. вих., професору,
Тищенко Валерії Олексіївні

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента - кандидата наук з фізичного виховання та спорту,
доцента Соколової Ольги Валентинівни
на дисертаційну роботу **Сіліна Володимира Геннадійовича**
на тему «**Оптимізація фізичної та функціональної підготовленості**
футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки»,
подану до разової спеціалізованої вченої ради
Запорізького національного університету
для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність дисертаційної роботи. Сучасний рівень розвитку спорту, у тому числі в футболі, вимагає постійного удосконалення тренувального процесу на різних етапах багаторічної спортивної підготовки. Основною метою змін у побудові тренувальних занять є суттєве покращення різних компонентів загальної підготовленості спортсменів-футболістів, зокрема їх фізичної та функціональної підготовленості.

У зв'язку з вищевикладеним на сьогодні проблема пошуку найбільш оптимальних шляхів удосконалення тренувального процесу футболістів, зокрема на етапі спеціалізованої базової підготовки, є безперечно актуальною та має високе практичне значення.

Метою дисертаційного дослідження було науково обґрунтувати експериментальну програму побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки ігор для підвищення рівня їх фізичної та функціональної підготовленості.

Об'єкт та предмет дослідження відповідають меті та поставленим завданням. Об'єкт дослідження – рівень фізичної та функціональної підготовленості юнаків 15-17 років у процесі занять футболом на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Предмет дослідження – вплив експериментальної програми побудови

тренувального процесу на рівень фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України на 2016-2020 рр. «Сучасні технології підготовки спортсменів різної спеціалізації і кваліфікації в олімпійських видах спорту» (державний реєстраційний номер 0116U004848). Авторська роль В. Сіліна полягає у обґрунтуванні методичних підходів до розробки експериментальної програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років в підготовчому періоді річного макроциклу. Виконання зазначеного сприяло якісному оволодінню здобувачем методології наукового дослідження.

Наукова новизна теоретичних та експериментальних результатів, отриманих здобувачем не викликає сумнівів і полягає у наступному:

- вперше розроблено експериментальну програму підвищення фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного циклу підготовки, яка передбачає перерозподіл обсягів тренувальних навантажень різної спрямованості з урахуванням кореляційної залежності рівня загальної підготовленості спортсменів з показниками, що характеризують стан анаеробних та змішаних механізмів енергозабезпечення м'язової діяльності;
- вперше розроблено експериментальні матриці контролю тренувальних навантажень для кожного мікроциклу загально-підготовчого, спеціально-підготовчого та передзмагального етапів підготовчого періоду річного макроциклу;
- вперше вивчено особливості впливу тренувальних навантажень різної спрямованості на рівень фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років, які полягали насамперед у суттєвому зниженні рівня функціональної напруги регуляторних механізмів серцево-судинної системи,

підвищенні ефективності роботи серця та адаптивних можливостей системи кровообігу;

- доповнено та розширено дані щодо особливостей фізіологічних змін в організмі спортсменів-футболістів під впливом систематичних тренувальних занять;
- дістали подальшого розвитку напрями вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років згідно основним положенням сучасної теорії періодизації підготовки спортсменів у цьому виді спорту;
- підтверджено дані щодо необхідності вдосконалення тренувальних програм для футболістів різного віку на різних етапах багаторічної підготовки з метою підвищення рівня їхньої фізичної роботоздатності, фізичної та функціональної підготовленості.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Теоретичні та експериментальні дані отримані здобувачем в результаті проведених досліджень на нашу думку є достовірними та науково обґрунтованими. В процесі дослідження дисертантом було використано достатньо широке коло методів та наукових методик: Аналіз і узагальнення науково-методичної літератури; педагогічні спостереження; педагогічний експеримент; анкетування, тестування фізичної підготовленості; тестування функціональної підготовленості, тестування функціонального стану кардіореспіраторної системи з використанням традиційних фізіологічних методів та комп'ютерної програм «ШВСМ»; методи математичної статистики.

Зазначаємо на достатню кількість методів та їх коректність застосування. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження забезпечено достатньою вибіркою: у рамках констатувального експерименту взяли участь 17 юнаків 15-17 років, а в рамках формувального експерименту – 29 футболістів, які були поділені на контрольну (14 спортсменів) та експериментальну (15 спортсменів) групи.

В своєму дослідженні значну увагу здобувач приділив детальному теоретичному аналізу, що в свою чергу дало змогу сформувати якісне підґрунтя для проведення власного наукового дослідження. Слід зазначити, що дисертаційна робота містить детальний огляд інформаційних джерел з основних питань багаторічної підготовки спортсменів, зокрема у футболі, особливостей розвитку основних фізичних якостей юних футболістів 15-17 років, їх фізичної та функціональної підготовленості, та наведено дані щодо необхідності удосконалення тренувального процесу футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки. Загалом автором проаналізовано 231 літературне джерело, з них 74 англomовні спеціалізовані наукові видання.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів дослідження та розроблених рекомендацій для оптимізації тренувального процесу футболістів 15-17 років в процесі занять футболom на етапі спеціалізованої базової підготовки. Результати дисертаційного дослідження впроваджено в роботу кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України, зокрема, в процес викладання дисциплін «Теорія і методика спортивного тренування», «Олімпійський та професійний спорт», «Функціональна діагностика», «Спортивно-педагогічне вдосконалення (футбол)», у навчальний процес Інституту здоров'я, спорту та туризму імені Тетяни Самоленко Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), зокрема, в процес викладання дисциплін «Теорія та методика викладання спортивних ігор», «Підвищення спортивної майстерності з обраного виду спорту», в практичну діяльність ФШ КП МФК «Металург» з футболу Запорізької міської ради, у навчальну роботу Запорізької асоціації футболу під час проведення лекційних та семінарських занять серед слухачів тренерських курсів з футболу, що підтверджують відповідні акти впровадження.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота

написана державною мовою, з коректним застосуванням наукових термінів. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота складається з анотацій (державною та англійською мовами), списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертацію викладено на 200 сторінках (165 основний текст), ілюстровано 56 таблицями.

У *вступі* обґрунтовано актуальність роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, визначено особистий внесок здобувача, наведено дані щодо переліку наукових конференцій, на яких було апробовано результати дослідження, зазначено кількість публікацій автора.

У *першому розділі* **«Сучасні проблеми оптимізації тренувального процесу футболістів на різних етапах багаторічної спортивної підготовки»** наведено дані аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження, зокрема з переліку питань, які стосуються загальної характеристики процесу багаторічної спортивної підготовки футболістів, проаналізовано дані щодо об'єктивних передумов вдосконалення тренувального процесу футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки, надано характеристику функціональної та фізичної підготовленості як вагомого компонента загального рівня тренуваності організму, проаналізовано літературні матеріали щодо особливостей розвитку основних фізичних якостей юних футболістів 15-17 років.

За результатами проведеного аналізу вдалося встановити, що досить перспективними шляхами вдосконалення тренувального процесу футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки, зокрема за рахунок суттєвого підвищення їх фізичної та функціональної підготовленості, може бути методичні підходи, які передбачають певний перерозподіл тренувальних навантажень з акцентом на фізичні навантаження, що найбільш міцно

пов'язані з показниками загальної та спеціальної фізичної та функціональної підготовленості спортсменів.

Висловлена думка, що врахування цих даних при розробці нових програм побудови тренувального процесу футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки буде сприяти суттєвому покращенню рівнів фізичної та функціональної підготовленості зазначеної категорії спортсменів та оптимізації тренувального процесу у цілому.

У *другому розділі «Методи та організація дослідження»* надано загальну характеристику методів дослідження, обґрунтовано доцільність їх застосування в рамках констатувального та формувального педагогічних експериментів, наведено дані щодо організації дослідження за певними етапами, відомості про контингент обстежених футболістів. У дослідженні використовували наступні методи: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, педагогічний експеримент, тестування загальної та спеціальної фізичної підготовленості, тестування функціональної підготовленості, фізіологічні методи дослідження, комп'ютерні програми для експрес-оцінки поточного фізичного стану, методи математичної статистики.

У *третьому розділі «Вивчення динаміки показників фізичного стану футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного циклу підготовки за традиційною програмою побудови тренувального процесу»* наведено дані констатувального експерименту щодо характеру змін показників загальної та спеціальної фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років в рамках підготовчого періоду річного циклу підготовки за умови використання у тренувальному процесі типової навчальної програми ДЮСШ з футболу.

Отримані дані свідчили про достатньо високу ефективність типової програми побудови тренувального процесу, на користь чого свідчили позитивні зміни деяких показників загальної та спеціальної фізичної та функціональної підготовленості обстежених футболістів. Важливо відзначити також, що на усіх етапах підготовчого періоду було встановлено

сильну кореляційну залежність рівня їх спеціальної фізичної підготовленості з величинами двох видів анаеробної потужності та ємності, рівнем функціональної напруги регуляторних механізмів системи кровообігу, адаптивними можливостями даної системи, а також з рівнем серцево-судинної та дихальної систем організму.

У зв'язку з вищевикладеним та з метою подальшого вдосконалення типової навчальної програми ДЮСШ з футболу було запропоновано провести певну корекцію вказаної програми, зокрема, шляхом зміни співвідношення обсягу тренувальних навантажень аеробної, анаеробної та змішаної спрямованості та з урахуванням особливостей кореляційних зв'язків

У *четвертому розділі «Експериментальне обґрунтування авторської програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років у підготовчому періоді річного макроциклу»* викладено основні положення та зміст авторської програми побудови тренувального процесу футболістів 15-17 років з акцентом на покращення спеціальної фізичної та функціональної підготовленості за рахунок впровадження авторського алгоритму її вдосконалення. Експериментально доведено, що внесені зміни до типової програми тренувальних занять футболістів 15-17 років сприяли достовірно більш високим, в порівнянні зі спортсменами контрольної групи, темпам покращення рівня загальної фізичної роботоздатності (на 13%), рівня загальної фізичної підготовленості (на 11%), рівня спеціальної фізичної підготовленості (на 9%) та на 14% рівня їх функціональної підготовленості.

Крім цього, у футболістів експериментальної групи відзначалися достовірно вищі, порівняно з їхніми однолітками з контрольної групи, темпи зниження ступеня функціональної напруги регуляторних механізмів системи кровообігу (у 3 рази), підвищення її адаптивних можливостей (у 3,5 рази), усіх показників системи зовнішнього дихання (у 2-3 рази), а також рівнів функціонального стану серцево-судинної системи (у 2 рази) та системи зовнішнього дихання (у 10 разів).

У *п'ятому розділі* дисертації «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» наведено три групи даних, отриманих шляхом експериментального дослідження, та їх зіставлення з результатами науково-методичної літератури.

Повнота викладення матеріалів у роботах, які опубліковані автором. Наукові результати дисертації висвітлені в 6 наукових працях, з яких 3 статті – у спеціалізованих фахових виданнях України, які включені до науко-метричних баз та 3 статті – в іноземних виданнях.

Згідно Акту метрологічної експертизи, перевірки первинної документації та дисертаційних матеріалів порушень академічної доброчесності не виявлено. Всі поставлені здобувачем наукові завдання виконані повністю.

Загалом позитивно оцінюючи роботу, вважаємо за необхідне вказати на деякі зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. У зв'язку з тим, що дисертаційна робота присвячена оптимізації саме фізичної та функціональної підготовленості вважаємо, що в дослідженні не достатньо повно розкрито характеристику цих видів загальної підготовленості спортсменів: у чому різниця між ними, чому важливо вивчати їх у поєднанні, наскільки адекватні існуючі методи тестування фізичної та функціональної підготовленості спортсменів, зокрема тих, які спеціалізуються в футболі.

2. У розділу 2.1.5 доцільно було б більш детально надати інформацію щодо тестів зі спеціальної фізичної підготовленості футболістів. Чому саме ці тести. Наскільки вони адекватні саме для цієї вікової групи футболістів та на цьому етапі багаторічної спортивної підготовки.

3. В таблицях з величинами коефіцієнтів кореляції вивчених показників з рівнем спеціальної фізичної підготовленості, які дійсно дають важливу інформацію для корекції тренувального процесу, доцільно було б вказати рівень значущості отриманих коефіцієнтів кореляції.

4. Вважаємо, що науково-методичний рівень роботи був би ще вищим,

якби дисертантом були додатково надані дані щодо характеру змін у внутрішньогруповому розподілі футболістів 15-17 років на час завершення формувального експерименту.

Зазначені зауваження не знижують наукової цінності роботи, в більшому ступені мають дискусійний характер та не заперечують отриманих наукових результатів.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Володимира Геннадійовича Сіліна на тему «Оптимізація фізичної та функціональної підготовленості футболістів 15-17 років на етапі спеціалізованої базової підготовки» є самостійним завершеним дослідженням, має наукову новизну та практичну значущість, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій (зі змінами)», «Порядку присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року), а її автор Володимир Геннадійович Сілін заслуговує присудження наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент, доцент кафедри теорії та методики
фізичної культури і спорту

Запорізького національного університету

Ольга СОКОЛОВА

Підпис Ольги Соколової підтверджує:

вчений секретар Вченої ради

Запорізького національного університету

Оксана ПРОЦЕНКО